

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Külső-monostortóza 1867. sz.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 6 hasábas garmond sorát 1-szer 7 kr., 2-szer 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek Bécsben Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Haasenstein és Voglernél (Wollzeile 9. sz.).

Nyilvántartási cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelteik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m.

kedden, csütörtökön és szombaton délen.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Pest, decz. 6. 1867.

(D.) Az esküdtzéki intézmény Pesten a napokban nyert felavattatást, s mindnyájan szívünkkel örvendhetünk a nemzeti s polgári szabadság ezen vívmányának.

Mit mondanak? mindnyájan örvendhetünk?

Nem éppen. Mi érdélyiek még csak a jövő kilátásokban lelhetünk vigaszt, mert a miniszterium szabad kezét ekkor nem használta még föl arra, hogy Erdély részeibe is az esküdtzékek intézményét kiterjeszse.

Egyelőre kevés fontosságot helyeztünk ezen elhalasztásban, azon reményben lévén, hogy az erdélyi sajtó a legnagyobb próbátásoknak lévén azelőtt kitéve, ez átmenti napokban az összeütközést kikerülendő.

Ezen reményünk nem teljesült, s ok találtatott arra, hogy egyik lapársunk ellen sajtóper indíttassék.

Részemről a váci levél teljes közlését a „Magyar Polgár“ által annak idejében is tapintatlannak találtam. Ezen lap magát a balközép közegének nyilvánítván, feladata az lett volna, hogy az említett levelet a balközéppárt központi közegének, a „Hon“-nak, közlése szerint adja közre, a mely lap elég óvatos volt kihagyni Kossuth leveléből azon tételt, a mely a pragmatica sanction alapult uralkodói jogot kétségtelenül sértette. E helyett a „M. P.“ a szélsőbal közlönyét, a „M. Ujság“-ot, használta forrásul, s ebben, mint pártlap, kétségtelenül hibázott, s mint szerkesztő, ki szintén a pragmatica sanctio álláspontján áll, saját álláspontja ellen cselekedett.

Meg kell azonban fontolni, hogy egyes okmányok utánközlésénél azon lapot használja föl az ember, a mely legelőbb kezébe akad. Igen valószínű, hogy a szerkesztés gyorsaságában a „M. Polgár“ szerkesztője is csak később vehette észre, hogy ugyanazon okmány a „Hon“-ban és „M. Ujság“-ban egy kis különbséggel van közölve.

Ezt annál valószínűbbnek találom, mert magam is ezen különbséget csak akkor vettem észre, midőn gondosabban átolvastam az említett levelet, s azon ominosus tétel figyelmemet magára vonván, a balközép közegét curiositásból szintén átolvasám.

Azt sem kell feledni, hogy terjedelmes okmányokat, melyeket pesti lapok közölnek, igen gyakran a kolozsvári lapok részletes átolvasás nélkül utánközlőnek, a pesti lapok délután 4—5 óra tájt érkezvén, a kolozsvári nyomdák pedig csekélyebb erővel lévén berendezve, hogysem terjedelmes cikkeknek más napra kiszedhessenek, ha későn adatik át.

Száz hasonló indok van, mely a szerkesztőt az imputatio alól feloldozza esküdtzékek által, mint a mely forum nem S-okra, hanem a józan okosságra és megfontolásra támaszkodik.

Még az is igen megfontolandó, hogy az 1848-iki sajtótörvényeknek is III-ik fejezete, 4-dik pontja szerint, a lap szétküldése előtt a sajtóhatósághoz a kötelesség-példányokat be kell küldeni. Ez pedig azért van, hogy a hatóságnak módja legyen a lapot lefoglalni, ha abban valamely felségsértési tény mondatnék ki.

Midőn az erdélyi szerkesztő kezébe kapja a pesti lapot, fölteheti, hogy az akadálytalanul küldetvén szét, az illető hatóság által beperesítettnek nem találtatott, és így sok jóhiszemmel teheti meg az utánközlést.

Ezt az említett sajtótörvény 33. §-a is tekintetbe veszi, s az utánközlést kisebb imputatio alá vonhatónak határozza.

Sok minden ok van tehát, a mi a „M. Polgár“ szerkesztőségét menti, s mitűn a „M. Ujság“ közlését sem nézi senki felségsértési, csak is sajtóvétségi ténynek, s mitűn Erdély még mind abnormis állapotában a sajtóper alkalmazásával igen csínyán kell bánni, részünkről igen óhajtottuk volna, hogy azon egész sajtóper maradjon angyiban.

Mitűn az nem történt, bennünk igen komor kérdések és aggodalmak merülnek fel!

Miért idéztetett a „M. Polgár“ szerkesztője a m.-vásárhelyi, s miért nem a kolozsvári törvényszék elé? Mi reá nézve ama törvényszéket teljességgel kompetensnek nem találjuk. A közügyészségnek nincs oka forumot delegálni, s kétségbe nem lehet hozni

azt, hogy a kolozsvári törvényszék épp oly lelkiismeretes bíróból áll, mint amaz. Azt mondják talán, hogy a marosszéki törvényszékbe olvadtott át azon bíróság, a mely egykor a mult rendszer alatt M.-Vásárhelyt felállított? Ámde a sajtóügy akkor sem tartozott ezen bíróság elé! A kolozsvári lapok illetékes foruma akkor is a kolozsvári törvényszék vala.

Nem foghatjuk fel tehát, mi lehetett oka ezen delegációnak, s azt, mint indokolható rendszabályt, el sem ismerhetjük, ámbár illetéktelenségét, ez idők szerint, nem vitatjuk azon okból, mert a miniszterium e részben is indennitit nyervén, a kormány saját belátása szerint tehetett.

További kérdés az: hogyan fog ama törvényszék itélni? Talán az osztrák sajtótörvények szerint, melyet az absolutismus korában hoztak, s mely felségsértésnek mondja azt, a ki az „alkotmány“ szót tollára venni merészi, vagy a ki egy Kreisbehörde jánitortát is valami hivatalos visszaéléssel vádolja.

Föl sem teszem azt, hogy legyen Erdélyben bíróság, a mely más sajtótörvényre, mint az 1848-ira alapíthatná ítéletét.

Oly sajtótörvény, a mely az absolutismus támogatására hozott, alkotmányos életünk egy percig sem tűr meg, s hiszem teljes meggyőződéssel, hogy nincs ma senki, sem a kormány, sem a forumok körében, a ki a gondolat- és szólásszabadság ezen gyalázatos bilineit az ország közszellemére visszarakni segítsen.

Nem ítélet tehát senki az erdélyi sajtóper felett is más, mint az 1848-iki törvény szerint, s annál inkább nem, mert az osztrák sajtótörvény ott gyakorlatban nem volt. Egyetlen példa sincs, hogy magyar lapra ezen törvények alkalmaztattak volna. Hatályukat e lapok kikerülték, s így azok gyakorlatosa soha sem jöttek.

Nagy és fontos kérdés ez. Soha sem szavaznék arra, hogy az ország által fölállított törvény elől bármilyen immunitás elfogja az író. Mindenki legyen embere szavának s feleljen eszméiről Isten, ember, törvény és haza előtt.

Tisztelem az esküdtzéki intézményt s örömet állók elébe, ha valaha szavam, tettem a törvénybe ütközöknek fog feltűnni; de nem tisztelem az absolutismus törvényeit, s nem tisztelendi azt hazánkban senki sem.

Ennéltogva minthogy Erdélyben még esküdtzékek nincsen fölállítva, a „M. Polgár“ fölött is ítélet az indennitit fogva valamelyik rendes törvényszék — ámbár, nézetem szerint, erre csak a kolozsvári törvényszék lehetne illetékes — azonban bármelyik törvényszék itélend, az nem ítélet más, mint az 1848-iki sajtótörvény szerint, mert az alkotmány eltiprására hozott sajtótörvény alkotmányos embert teljességgel nem kötelezhet.

Abban sem kétkezem, hogy sem a felsőbb forumokon, sem az igazságügyminiszterium körében vissza nem fog utasítani oly ítélet, mely a sajtóvétség megítélésében az egyedül illetékes 1848-iki sajtótörvényt tartja szem előtt. Hogy van-e e részben a forumokhoz valami utasítás kiadva, azt nem tudom, ha nincs, ez esetben, úgy hiszem, a kormánynak sietve kell intézkednie.

Kolozsvár, decz. 11. 1867.

A „M. Polgár“ mai számát főcikk gyanánt ismét gíroli sorok ékesítik.

Es ez, felelet, cáfolat, minden akar lenni, a mi nagyszerűen bölcs és elmés.

S valóban szörnyű humoristicus rész is van benne.

A gíroli publicista észre sem veszi magát, mily szép újabb bizonyítványt szolgáltat saját nagytelentye mellett, midőn csekélységemet megsemmisítőleg felhívja, hogy „bizonyítsam be“, miszerint ő azt mondta volna famosus cikkében, hogy az országgyűlés tutorság alá lenne helyezendő.

Hogyan? tehát nem olvasta saját remek cikkét?

Uram, a mi tisztelt barátunk K. Papp Miklós, a „M. P.“ érdemes szerkesztője nagy humorista — tartozom neki e complimenttel — önnél, gíroli jó honfőrt, bizonyosan nagyobb; de azt csak nem teszem fel róla, hogy lapjából extra-példányt nyomasson valaki számára, már pedig a „M. P.“ 79-

dik számában a második hasáb harmadik során kezdve ez olvasható az ön cikkében:

„Mindaddig, míg a hatalom egy a mostanihoz hasonló ellenörködés nélküli országgyűlésnek lesz felelős, mindig helyesen cselekszik azon megye, mely Heves példáját követi“ stb.

Ez igazán „schwarz auf weiss“, s ha restelli — és restellheti is — ám vakarja ki a példányokból e nagy ideát, mely nem egyéb, mint a nemzeti szuverenitás fogalmának éppen nem szabadelvű, s éppen nem democraticus bántalmazása.

A humoristicus stílygyakorlat többi részére nézve azt mondom, nagyon árva dolog, s híven jellemzi, hogy maga a szerző — és méltán — bocsnatott kér olvasóitól a szellemtelen elménczedésért. Mindenesetre érettebb dolgot vártam volna egy oly embertől, ki hogy valóban „nagy férfiú“, már a „M. P.“ 78-dik számában elárulá, midőn gyönyörűséges szerénységgel kijelenté, hogy a hevesi kérdésben sok mindent elmondtak az országgyűlésen, jobb és baloldalon, de ő most „egy fel nem vett oldalról“ kíván még hozzászólni.

Hozzá is szólott, s ad majorem Dei gloriam megszűlte — a nagy ideát!

Ezzel bebizonyította, hogy a baloldal falanxa nem complet — nélküle.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése decz. 9-én.

Az utolsó ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után beadattak a szavazatok a pénzügyminiszter által javaslatba hozott 15 tagu pénzügyi bizottmányra — a mi csaknem egy órai időt vőn igénybe.

Többséget valószínűleg következő képviselők nyereendnek: Somssich Pál, Bethlen Farkas, gr. Trefort Ágoston, Csengery Antal, Kerkápolyi Károly, Klapka György, Kautz Gyula, Zsedényi Ede, Lónyay Gábor, Fuchs Gyula, Bányai Gyula, Bányai Albert báró, Gliczy Kálmán, Szontagh Pál ngr., Várady Gábor.

Ezután Csiky Sándor interpellálja a honvédelmi minisztert az iránt: mi jogalapon rendelte el több megyében az 1868-ban állítandó ujczekok összeírását, midőn ezeket az országgyűlés még nem szavazta meg, sőt kérdés: megszavazandja-e?

Gr. Andrássy Gyula, mint honvédelmi miniszter, kijelenti, hogy rögtön válaszolna, ha az idézett kormányrendelet — melyre az aggodalom meczafolása okáért szüksége van — kezei között volna, mitűn azonban nincs, holnap fog felelni, addig is kinyilatkoztatván, miképp azon rendelet által hazánk függetlensége és önállósága veszélyeztetve nincs.

Következett az államadosságokról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Szóltak: Madarász József, Hunfalvy Pál, Bánó József, Bónis Samu, Borecsányi János, Szontagh Pál és Török Sándor.

A vita folytatása a jövő gyűlésre halasztott.

Báró Eötvös József

vallás- és közoktatási miniszter beszéde.

(A képviselőház decz. 7-iki ülésében.)

Előttém szólott igen t. képviselőtársunk említette hazánk sokféle szükségét, és azon aránylag csekély eszközöket, melyekkel azoknak fedezésére rendelkezünk.

Azt hiszem, ezekre nézve senki sem fog neki ellenmondani. Egyébiránt meg vagyunk győződve, hogy ha a birodalom államadosságának fedezésére azon évi járulékot elfogadjuk, melyet a törvény ajánl, egy nagy, egy igen súlyos terhet vállalnunk magunkra. Tudjuk, hogy ezen tehernek elvállalása kétségkívül akadályoztatni fog haladásunkban, és éppen miatta sokról, a mit egyaránt buzgó óhajunk, le kell mondanunk, ha csak egy időre is, azért, mert a kellő pénzforrások jelenleg hiányzanak, s ezért osztom azoknak nézetét, kik azt hiszik, hogy főképp jelen helyzetünkben e teher elvállalásánál töltünk a legnagyobb óvatosság kívánságát.

De hogy ezt tegyük, nem elegendő, hogy csak az elvállalandó teher nagyságát és azon érdekeket vegyük tekintetbe, melyeknek kielégítésében e teher elvállalása által akadályoztatnánk; de szükséges, hogy még azon kérdés iránt is tisztába jöjünk: vajon maga e tehernek elvállalása mennyiben szükséges saját érdekünkben, s azon érdekek, melyek e súlyos teher elvállalására bírnak, nem sürgetőbbek-e azoknál, melyek e teher elvállalása által háttérbe szoríthatnak. (Helyeslés a jobb oldalon.)

E kérdés az, melynek megoldásától határozatainknak függni kell; mert ha a teher elvállalása nem szükséges, ha az legfontosabb érdekeink feláldozása nélkül elkerülhető: akkor ezen teher elvállalására nekünk jogunk sincs. (Helyeslés a bal oldalon.)

Igy állítván fel a kérdést, nem tartom elégségesnek, hogy csak éppen a kérdést magát és az egyes, vele legközelebb összefüggésben álló tárgyat vegyük tekintetbe; hanem hogy az út iránt, a melyet követnünk kell, eligazodjunk, szükségesnek találom, hogy egész helyzetünkre terjesztjük ki figyelmünket. S mit találunk ebben?

Felfogásom szerint, helyzetünkben két dolog van, a mely változhatlan, s melyet éppen azért kiindulási pontképen kell elfogadni.

Az első azon viszony, mely az ország és a Fejedelem közt létezik; a második tényleges állásunk.

Azon viszonyt, mely az ország és Fejedelme közt létezik, egyiránt felbonthatlannak ismerjük valamennyien, s így ennek megváltoztatása bizonyosan senkinek nem lehet szándékában. A dolgoknak tényleges állását megváltoztatni nem áll hatalmunkban. (Felkiáltások: Ugy van!) És ha a dolgoknak tényleges állását tekintjük, akkor meggyőződünk arról, hogy először Európának jelen állása nem olyan, mely mellett biztosan számíthatnánk békére, mely mellett nagy convulsióktól biztosítva érezhetnők magunkat; meggyőződhetünk másodszor, hogy geográfiai helyzetünk olyan, melynek következtében bármilyen nagyobb átalakulás törtenék Európában, ennél hazánk semleges nem maradhat.

Meggyőződünk harmadszor, hogy a jogeszméknek teljes felzavarása mellett, mely Európa politikájában irányadó, minden állam s minden ország nem historiai jogának alapjára, hanem csak tényleges hatalmára támaszkodhatik. Meggyőződünk negyedszer, hogy Európában kevés kivétellel csak államok léteznek, melyek nagy nemzetiségekre alapítottak. Meggyőződünk végre, hogy Magyarország, bármennyire kikerekített határokkal bírjon is egyfelől, és bármennyire egy érzet, és hazafiság lelkesítse minden polgárait, kiterjedése és száma nézve nem elég hatalmas, hogy ezen országra nézve kívánatosnak, sőt szükségesnek ne kellene tartani azt, hogy biztos és állandó szövetségről gondoskodjék, melyre egy nagyobb európai összehittetés esetében biztosan számíthat.

Azon összehittetésnek, mely Magyarország és a Fejedelem közt létezik, és a melyet felbonthatlannak tartunk, szükséges következtése az, hogy felbonthatlannak kell tartanunk azon összehittetést is, melyben ő Felsége lajhántuli országaival állunk, s a dolgok tényleges állásából meggyőződünk, hogy Európának jelen helyzetében ezen összehittetés reánk nézve nemcsak nem káros, hanem valóssággal előnyös is (Helyeslés) és ebből világosan következik, hogy azon állás, melyet azon politikai egész, mely a magyar birodalomból és ő Felsége többi országaiból közös védelemre alakult, hogy azon állás, melyet a birodalom Európában elfoglal, reánk nézve közönyös nem lehet; és hogy fontosabb érdekünk alig gondolható, mint az, hogy azon felbonthatatlan viszony, mely köztünk és ő Felsége többi orszagai közt létezik, az igazság alapjára fektetve biztos és olyan legyen, mely mindkét részt kielégíti.

Mert ha egyrészt felbonthatatlannak tartjuk ezen összehittetést, melyben ő Felségének lajhántuli országaival állunk; ha ezen összehittetés léteztése reánk nézve lehetetlenül teszi, hogy bármily eseményeknél más szövetségre támaszkodjunk; bárha ezen összehittetés fentartására áldozatokat, nagy áldozatokat hozunk, és azon ügyekre, melyek hazánkat és a birodalom lajhántuli országait közösen érdeklik, befolyást és pedig tetemes befolyást biztosítottunk magunknak: akkor az összbirodalomnak állása reánk nézve közönyös nem lehet. Akkor az, hogy e birodalom feladatának megfeleljen, hogy az mint erős és hatalmas állam álljon fenn Európa más nagy államai közt, reánk nézve nem idegen érdek, hanem a szó legszorosabb értelmében saját érdekünk. (Élénk helyeslés a jobbon.)

Ismétlem, én az ajánlott évi járuléknak elfogadását Magyarország részéről a legnagyobb áldozatnak tartom, melyre képesek vagyunk. Senki nem fájlalhatja nálamnál inkább, hogy ezen áldozat miatt sok oly javítások eszközzésére képtelenné válunk, melyeket egyiránt kívánatosnak, sőt szükségeseknek ismerünk, s melyeket most későbbre kell halasztanunk. Meg vagyok győződve arról is, hogy

szigorúan és tisztán a jogot véve fel, ezen terheknek elvállalására kötelesek nem volnánk. De, t. ház, méltóztatásuk visszagondolni az államadósságok felett folytatott egész tárgyalásainkra, 1861-től kezdve, midőn a magyar törvényhozás először késznek nyilatkozott részt venni azon súlyos terhekben, melyek a monarchiának másik felére neheztednek, utolsó nyilatkozatainkig.

Soha a törvényhozás a tehernek elfogadását, mint kötelességet nem ismerte el; soha nem kétkedett azon, hogy nagy terheket vállal magára és ha ezen teher elvállalására mégis készen nyilatkozott, ezt, mint világosan kimondta, csak azért tette, hogy a birodalomnak tulsó része azon súlyos terhek alatt össze ne roskadjon, melyeket egy rosszul intézett kormányrendszer reája nehezített, és hogy ennek következtében a mi, és az ő jólétük egyiránt ne szenvedjen; magára vállalta ezen terheket nem azért, mert magát arra kötelesek érezték, nem mások kedvéért, de mert ezt saját érdekünkben szükségesnek tartotta.

Méltóztatásuk megmondani, mily következtetéseket szűlne, kizárólag hazánk jólétét vévén tekintetbe, ha országgyűlésünk oly valamit határozna el, mi által a lajthántuli országok összes pénzügyi viszonyai általános convulsion menének keresztül? A járulékok, melynek elvállalása kívántatik, nagy és súlyos; de bármily nagy a teher, kiszámítható; és áldozatunkat számokban kifejezhetjük.

De ki azon következtetéseket kiszámítani tudná, melyeket ily pénz-convulsio éppen Magyarország anyagi jólétére előidézne; ki azon károkat számokban ki tudná fejezni, melyeket nemcsak a lajthántuli országokra, de hazánkra is egy állam-banqueroutt-nak kimondása maga után vonna, oly számoló nem létezik.

Szegénységünk fokára nézve lehetnek különböző vélemények, a szegénységnek létezését nem fogja tagadni senki, valamint azt sem, hogy hazánk éppen azon rendszer következtében stílyedett ennyire, melyen az utolsó 18 év alatt átmertünk.

De ha elismerem is, és meg vagyok győződve, hogy financiai tekintetben igen szomorú helyzetben vagyunk, jelenleg nem oszthatom azoknak nézetét, kik azt hiszik, hogyha a kormány és azok, a kik vele e részben egyetértenek, jövőre reményekkel kecsegtetik magukat, pusztá ábrándok után indulnak.

A föld, t. ház, melyen Magyarország áll, ugyanaz marad; kiterjedése nem lesz nagyobb; a nép szintén az marad, nem leszünk számosabbak. Csak egy új tényező jön hozzá, azon tényező, mely kis kopár, rossz éghajlat alatt fekvő szigetekből a világ első birodalmát alkotta. (Élénk tetszés és helyeslés.)

Azon hatalom, mely az Atlantienszon túl a jövő legóriásabb államát alkotja; azon hatalom, mely a svájci szikla közt egy virágzó népet állított elő; azon hatalom, mely a tengertől el birta sajátítani tulajdon hazáját: a szabadság. (Felkiáltások a balon: Hol van? Zajos helyeslés és taps a jobb oldalon.) és t. ház, hogy ha azon terhek, melyek, midőn láncokat viseltünk, alig bírtunk, ha láncaink nem lesznek, nem bírjuk-e elviselni? (Zajos tetszés a jobb oldalon.) A ki nekem azt mondja, hogy nem nyervén semmi újat, nem találván új aranyaknakra, csak a szabadságot biztosítván magunknak, (Zaj; felkiáltás a balon: Hol van? Élénk helyeslés a jobb oldalon.) a ki nekem azt mondja, hogy azáltal előnyt nem nyertünk, annak azt fogom felelni, hogy a költő ő és nem én, mert az egész világtörténet mellett tanuskodik. (Zajos tetszés, éljenzés és taps a közepén.)

A honvédek felsegélyezésére

nemes Tordamegye részéről önkéntes adománnyal járultak:

Főispán mltos báró Kemény György 100 forint, mely összeg a nagyméltósági felsőház honvédségélyző bizottmányához már korábban felküldött. Pagete János 50 forint, Miksa Elek 10 forint.

I. Vécsi járásból: Fegyverneki Sándor 2 forint, Török István 2 forint, Debrecei István 1 forint, Valtér János 1 forint, Jakóbi testvérek 1 forint, Mendel Farkas 1 forint, Boros testvérek 1 forint, Urmánczi András 1 forint, Giacomuzzi Vigilio 1 forint, Stráva Miklós 1 forint, Vagner György 1 forint, Bőjte László 1 forint, Péterfi Ferencz 1 forint, Ruska Ferencz 1 forint, Svarecz 50 forint, Avid Gergely 50 forint, Luakner 50 forint, A. H. 50 forint, Ráduly János 50 forint, Kovács Ferencz 50 forint, Deits Jakob 40 forint, Calini 40 forint, Karácsoni János 40 forint, Leut Jakob 40 forint, Baranyai István 30 forint, Trits Simon 30 forint, Szász Albert 20 forint, Elestein Ábrahám 20 forint, Valtér Mihály 20 forint, Karácsoni 20 forint, Salamon 25 forint, Miskolczy 25 forint, Nagy János 25 forint, Kon József 10 forint.

Vajda-Szt. Iványi járásból: gr. Teleki Domokos 5 forint, Horváth Mihály 5 forint, Tolvaj Ferencz 2 forint, Egy volt honvéd 1 forint, Névtelen 1 forint, Bálint Ferencz 1 forint, Nagy Tamás 1 forint, Egy leendő honvéd 50 forint, Konrád György 2 forint, gróf Lázár Eszter Bernáldné 1 db. cs. arany.

Magyar-Régeni járásból: báró Bánfi 20 forint, b. Bánfi Zoltán 5 forint, Csia Elek 5 forint, Balogh Ferencz 5 forint, Nagy Miklós 2 forint, Kádár Pál 1 forint 50 forint, Valaki 1 forint, Körösi József 1 forint, Valaki 1 forint, Réthi József 1 forint, Csács 1 forint, Krizsán Mihály 1 forint, Rosnyai Ferencz 1 forint, Scopul György

1 forint, Kovács Károly 1 forint, Lepáczek János 1 forint, Gerendi 1 forint, Éltető Albert 1 forint, Szijgyártó Mihály 1 forint, Kovács János 1 forint, Zilinczi Pál 1 forint, Nagy László 1 forint, Szakács János 1 forint, Krizsán Jusztin 50 forint, Urbán Soma 50 forint, Nagy József 50 forint, Sternhárt Manó 50 forint, Stupinecki Béla 40 forint. Szent-Lászlói járásból: gróf Mikes Miklós 20 forint.

Toroczkói járásból: ifjabb Toroczkai Sándor 5 forint, Tamás Elek 2 forint, Vizi Dániel 1 forint, Zsakó István 1 forint, Zsakó János 1 forint, Székely János 1 forint, Bozska Ferencz 1 forint, Koronka Antal 1 forint, Czupor Andor 50 forint, Hácsuj Károly 50 forint, Balogh György 50 forint, Vernes János 50 forint, Vernes József 20 forint, Lengyel Bogdán 20 forint.

Aranyosi járásból: gróf Béli György, 10 forint, Bartok János 10 forint, gr. Spánocchi 5 forint, Pap Gyula 3 forint, Fekete Gergely 2 forint, Henter Károly 2 forint, Tamás Miklós 2 forint, Jakab Sámuel 2 forint, Hegedűs Lajos 2 forint, Boros Sándor 2 forint, Horváth Soma 1 forint, Nagy János 1 forint, Tiboldi Dániel 1 forint, Varga János 50 forint, Demetriu Cornéli 50 forint, Horváth István 50 forint, Varga István 25 forint, Turzai István 25 forint, Szántó Zsigmond 20 forint, Balogh Sándor 20 forint, Nagy Mihály 20 forint, Balogh József 10 forint, Cségyi János 10 forint, Tasszai Todor 10 forint.

Lupsai járásból: báró Kemény Ödön 6 forint, Orbán Antal 2 forint, Dávid Márton 1 forint, Dávid András 1 forint, Mészáros Jakab 45 forint, Balázs Ferencz 40 forint, Dávid Gergely 30 forint, Nagy Gergely 25 forint, Balázs István 20 forint, Dávid István 20 forint, Dávid János 20 forint. — Az egész összeg 1 arany és 251 forint 45 krajczár. (Folytatása következik.)

Torda, nov. 28-án, 1867.

Báró Kemény György, főispán.

KÜLFÖLD.

FRANCZIAORSZÁG. Rouhernek a törvényhozó-testület decz. 5-iki ülésében tartott beszédéből a következőket közöljük: Szónok megerősíti, hogy Olaszország több idő előtt szóbelileg figyelmeztetett, hogy azon esetre, ha Garibaldi pápai területre lépne, Franciaország intervenciót fogna. September 10-ke óta létezett már e szándék. Hajóink s a sereg készen állott; s Olaszország követe értesítve volt erről.

Aztán megegyezik Thiersnek azon állításait, melyeket az 1859-iki olasz hadjáratra mondott. Ausztria újabb baleseteiről szólva, azt mondja, hogy azokat 1859-ben nem lehet előrelátni?

Ők azt kívánják, miközben azzal őszinte barátságot kötöttek, s melyről reméljük, hogy nem lesz minden befolyás nélkül a világképre.

Továbbá azt mondja szónok, hogy a Garibaldi által tett, s az olasz király által elfogadott foglaltatás, mely különösen a két Szicília egyesítése által lett veszélyes, már is megfosztja magát. E foglaltatás sajnálattal méltó eszköz volt az olasz egység elérésére.

Szónok ezután igazolni igyekszik a septembri conventiót s az intervenciót. Azt mondja, hogy ha Franciaország a Garibaldi-féle invasió után is semleges maradt volna, az a világ szemé előtt nagyon alázott volna.

A francia intervenció szerint Victor Emanuel trónját is oltalmazta. Midőn Franciaország, ugymond, Rómát az invasiótól megszabadította, megmentette egyszersmind Olaszországot az anarchiától.

A conferentia tárgyában azt mondja, hogy Franciaország kinyilatkoztatta a hatalmasságok előtt, hogy nem akar programot felállítani. Mi — ugymond — a conferentiára multunkat s a jelent viendjük. A pápa meghívásunkat feltétlenül elfogadta.

Azon dilemmára nézve, hogy a pápa Rómát szükségül, Olaszország pedig nem nélkülözheti, — azt mondja Rouher: Kinyilatkoztattuk, hogy Olaszország nem fogja Rómát elfoglalni. (Hosszas, élénk helyeslés.)

Franciaország a saját s az összes katolikus világ becsületén ejtett ily erőszakot soha sem fog eltűrni. Olaszországtól követelni fogja a septembri conventio erélyes és pontos keresztülvitelét, mit ha az nem tenne meg, maga fog annak kivételéről gondoskodni.

Rouher beszédének fontosságát a decz. 6-iki párisi lapok általánosan elismerik; bevallják, hogy a helyzet kilépett kétértelműségéből.

A „France” azt mondja, hogy Rouher nyilatkozatának első eredménye, hogy a conferentiát feleslegessé tette. A római kérdés becsületünkkel s a lelkiismereti szabadsággal megegyezően oldott meg. Czikkét eképp végzi: Már tudva van, mit akar Franciaország; s oly országban, mint a mienk, azon politika, mely fenntartja magát, a diadalmaskodó politika.

A „Tempe” azt mondja: A tegnapi nyilatkozat a második császárság 1813-iki hadjárata; a conferentia tervezet végérvényes meghiusulása.

Az „Avenir National” szerint a tegnapi ülés az 1849-iki ülésekre emlékeztet, hol a rend pártja újraszervezte magát.

OLASZ ÜGYEK. A „Reforma”, mely, mint tudjuk, Garibaldi lapja, azzal ijesztgeti a közönsé-

get, hogy a főváros körül 50,000 ember van concentrálva, mi kétségtelenül nem másnak, mint a felfedezett Mazzini-féle comiténak következménye, — nehogy a parlamentet valami kilyvar megháborítsa. Vidéken azonban már is javultak megkormány a hangulatot s ennek jeléül újra meg fognak nyitítani a paduai és turini egyetemeket, melyek a fiatalság demonstrációi miatt zártak be.

Garibaldi Varignanóban, mint a „Gaz. di Tor.” írja: következetes maradt ömagához. Mint irtuk, azon feltételt alatt kapta vissza szabadságát, hogy nem fog többé politikával foglalkozni. Ő kijelenté, hogy a szabadságot ezen feltétel alatt nem fogadja el s Camarri ezredesnek egy nyilatkozatot irt alá, hogy a követi ház beleegyezésének feltartása mellett meg fog jelenni a törvényték előtt.

Rómából, mint tudjuk, a garibaldistákat baba bocsátották, — mint a „Perseveranza” írja, ezek közül a milániaiak — tisztek és katonák — mind szerencsésen haza érkeztek.

Nápoly környékén a nyugalom még sem áll teljesen helyre. A bourbonisták Nápolyban falragaszokkal hirdetik, hogy ők Bourbon Ferenczet akarják királyokul. A brigantizmus is megújult, mi a kormányt arra indítja, hogy bizonyos helyeket újra megszálljon, honnan már eltávoztak csapatai. Egy Genuából Palermóba menő hajón százezer töltényt foglaltak le, melyeket oda akartak becsesmpézni.

Florenzben politikai okokból ötven embert fogtak el. Ottani lakosok s köztők Mauro Maechi, a belügyminiszterhez mentek, kérték szabadonbocsátásukat. Azonban tudatták velük, hogy miután azok az állam felforgatására céloztak, törvényes bíróság fogja ügyüket elintézni.

Különben az olasz lapok szerint a helyzet még mindig izgatott. A mazzinisták annyi erélyvel és ügyességgel dolgoznak, hogy az izgatásnak gyakori befogatásokkal sem lehetett végét vetni, s a felfedezett és elnyomott összeesküvések sincs még vége a dolognak. Az „Italia”, „Movimento”, „Perseveranza” azt hiszik, hogy a garibaldisták készek az első jelre újra sorakozni. S ez alatt az ellenzék erős harcra készül a kormány ellen. Az „Opinione Nazionale” azt hiszi, hogy a kamara inkább a miniszteriumot buktatja meg, mint a koronát.

KELETI DOLGOK. A belgrádi „Vidovdan”, a bécsi hiv. lap legutóbbi nyilatkozatát tárgyalván, kijelenti: „Maga Szerbia a porta épségének öre, mint annak alkatrésze. Semmi bármint, ezen épséggel ellenkező politika sem várhatja Szerbia beleegyezését; mivel mi a török birodalom épségét nem csak keleten a béke alapjának, hanem nemzeti létezésünk életfeltételének is tekintjük. Ily ponton a románia Szerbia nemzeti megszállásával. A kormány azt erélyesen követeli. A szerb állam-eszme összhangzik a porta épségével, a kelet jólétével s az európai béke fenntartásával, melylyel az nem juthat ellenkezésbe.”

Mint a „Lloyd”-nak Belgrádból, folyó hó 6-ról távirják, 4-kén Proszkánál a Konstantinápoly felé utazó ausztriai posta kísérete egy ismeretlen egyén által orozva meggyilkoltatott. Az összes posta, 8 lóval s a posta-kocsikkal együtt sértetlen maradt.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A királyhágonnenni telekkönyvi igazgatóság elnöki teendőivel b. Bornemisza János, főkörmányszéki tanácsos ö mlga bizatott meg.

= A városi képviselőtestület tegnap délután gyűlést tartott. Tárgya a borfogyasztási adó volt. Hosszas vita után határozata ment, hogy el-töröltetvén a vámsorompóknaí adóztatás; minden korcsomán kimért veder borért 32 krajczár fogyasztási-adó s ezenfelül 10 krajczár korcsomárlási díj fizetessék; a korcsomán kívül fogyasztandó bor vedrére pedig 20 krajczár adóztatott meg.

= A királyhágonnenni árvalgyeket illetőleg legújabbban azon ideiglenes intézkedés történt, hogy a megyéken, székeken, vidékeken eddig 200 forint évi fizetéssel működött árvalbírák teendője új éven túl, egy törvénytékli tlnők közvetlen vezetése alatt álló, három, 500 forinttal díjazott aljegyzőre ruháztatik át. Az így nevet cserélt árvalbíráknak kötelességükül tététt a központon tartózkodás, mit ugyan már Kolozsmegye, s mint tudjuk, más törvényhatóságok közelebbi bizottmányi gyűlése is kimondott volt.

= A helybeli dalkör által mult vasárnap tartott közgyűlésben a választások eredménye a következő: alelnök lett Bogdán István; karnagy Stóger Béla; jegyző Krisik Sándor; pénztárnok Szabó Lajos; gazda Esztergár Tivadar. Választmányi tagok: Molnár Sándor, Reinbold Gyula, Csiki Imre, Dobál Antal, Tucsak József. Az elnök és még öt vál. tag megválasztása későbbi közgyűlésre halasztott, hogy ezek betöltésénél a pártoló tagok is tekintetbe véssenek. A tanórak felosztása eképp állapított meg: kedden elemi és skála-gyakorlat; az összes tagok által szerdán 1 és 2 tenor, pénteken 1 és 2 basszus, vasárnap fél 12-ről 1 óráig összes próba. Taggá lenni kívánók bejegyeztethetik magukat Bogdán István és Stóger Bélánál, mikor is 1 forint iktatási díj fizetendő, azután pedig havonként 25 krajczár. A pártoló tagok által — hogy ilyeneknek tekintessenek — egyszer mindenkorra fizetendő minimá díj 4 forint.

= A gyermekek számára karácsonyi és új évi ajándékul alig ajánlhatnánk a szülők és nevelők figyelmébe valami jobbát, szélszerthet a Stein János színezett képekkel ellátott olvasó könyveit, melyek, hogy a legkényesebben s legnagyobb figyelemmel vannak gyűjteményében megválasztva, arról személyesen volt alkalmunk meggyőződni.

= A horvát országgyűlésre Pozsegában történt választásokról Kutjevóbl a következő sorokat veszi a „P. N.”: „Pozsegamegye területén a zágrábi országgyűlésre küldendő képviselők választása megtörténvén, szabadságot veszek magamnak hosszas leírás helyett a választott képviselők névsorát megküldeni. És pedig: Pozsega város részéről Thaler Fülöp unionista, a brestováci választókerületben Kraljevics Benjamin unionista, sescvetei választókerületben Zuvics József unionista, daruvári választókerületben gr. Jankovich Gyula unionista, kuttinai választókerületben Maljevacz Péter unionista. — Az egész választás alkalmával ki-tűnt az, hogy a nép mennyire óhajtja az uniót, mert az új választási szabályok szerint a választás szélesebb alapra levén fektetve, a horvát párt az egész megyében alig kapott 50 szavazatot. Jankovich gr. és Maljevacz egyhangulag választattak meg. Pozsegán Thaler ellen 10 szavazatot nem lehetett összehozni. Sescvetén Zuvics ellen Berlics ügyvédet léptette fel Spun; s szavazására kerülvén a sor, Berlics kapott 8 szavazatot, a többit Zuvics; a 8 ellenszavazat között 3 szavazat volt a népből, 5 katolikus lelkész és tanítóból. Brestovácson pedig a horvát párt 40 szavazattal 200 ellenében maradt kisebbségben. Így megyénk kiszabadulva Spun nyomása alól, egész területén egyetlen unionellenes képviselőt sem választott meg. A lelkesedés általános.”

= Az ág. egyház ujon választott püspöke. dr. Teutsh Gy. Dániel, a napokban küldé szét val-lásos szellemű állengelt körlevélét, melyben fel-említi, hogy 296 év után most tért vissza az ág. püspöki székhely azon helyre, hol a reformatio korában volt, t. i. N-Szebenbe.

= A „Krons. Ztg.” egy kitűnő tollból eredt cikket hoz közlebről, melyben a száz nemzet sebeit tárja fel, s azokra a gyógyszert a községek rendezése s a haóságok újja szervezésé-ben, továbbá a hivatalnokoknak munkára szorításá-ban s a nyilvánosságban, de főkép a nemzet egyet-értésében hiszi rejleni.

= Meglehető biztossággal a lajthántuli kabinet miniszterelnökül hg. Auersperg Carlóst említi, ki eddig az urakházaak volt elnöke, a közoktatási miniszter tárcáját Hasner tanár s udvari tanácsos, a kereskedelmi miniszterét dr. Giskra, a belügyminiszterét dr. Berger, a pénzügyminiszter, megmarad. Valjon dr. Berger elfogadja-e az igazságügyi miniszterium vezetését, vagy pedig csak tárcza nélküli miniszter leend, miglen az alkotmányügy megoldva leend, még bizonytalannak látszik. A pénzügyminiszteri méltóságot b. Becke, mint közös pénzügyminiszter is megtartaná.

= Jól éreztűl körkörös beszélők, hogy a birodalmi tanács, mintán az öt alkotmánytörvény, melyek jelenleg még függőben vannak, el lesz in-tézve, legkésőbb decz. 20-kán elnapoltatik, s csak február 15-kén fog ismét egybehivatni. E közben, mintán az alaptörvények megnyerték a legmagasabb szentesítést, a delegatíók gyűlének egybe, hogy a közös államköltségek felett tanácskozzanak. Bécsben arra is számolnak, hogy a lajthántuli miniszterium még a delegatíók összehűlése előtt ki fog nevezeteni.

= Haber Móríc, frankfurti bankár, kivel a magyar kormány az ismert vasúti kölcsönt kö-tötte, súlyos betegség által mindedig akadályozva volt, a kölcsönt realisalni. A „Wiener Corr.” sze-rint Haber lábadozó állapotban van és így remélni lehet, hogy a magyar kölcsönre nézve még a je-len hó folytán meg fog történni az aláírás.

= A lajthántuli miniszterium egyik bécsi lap tudósítása szerint, már teljesen megala-kult volna: a kihirdetéssel azonban ismeretlen okokból még egy ideig késni akarnak.

= A határörvidék reorganisatiója, mint felhivatalos forrásból jelentik, még ez év tel-te előtt meg fog történni. Gablenz altábornagy, a horvátországi katonai parancsnok, e tárgyban Bécsben kimerítő javaslatot terjesztett elő, mely fölött ott jelenleg tanácskozások folynak. A kérdé-ses reorganisatio azonban a határörvidéki intézmény lényegét nem fogná érinteni.

= A horvátországi választások, mint a tudósítások egybehangzólag jelentik, általá-ban unio-szellemben törtétek ki, úgy hogy nem szen-ved kétséget, miszerint a közelebbi zágrábi ország-gyűlés hajlandó lesz az egyezkedésre. A „Presse” úgy értesül, hogy ama kiegyezkedési program, mely egy részről Rauch báró és Zsvikovicz arak, más részről Deák és Eötvös között létre jött, leg-magasb helyen nem részesült tetszésben.

= Innspruekból 1017 aláírással petitiót küldtek Rechbauerhez a concordatium eltörlése mellett.

= A bécsi reichsrath 4-iki ülésében tu-domásul vétetett, hogy öt alkotmány-törvény lön elfogadva, s ezenkívül még a delegationalis tör-vény.

= A hajdani Eszterházy most Estei, Ferdinánd magyar ezred közelébb Pestre fog jönni Bécsből, s általában több magyar ezredet is helyez-nek saját hadfogadó területére.

— Szombaton decz. 14-én délután 5 óra-kor a muzeum-egyetem igazgató-választmánya tudományos ülést fog tartani a tanácsház nagy termében. Olvasni fog Hermann Ottó, m.-conservator, „A Mezőség természettörténelmi ismertetése” című munkáját felvilágosító táblázatok és gyűjtött természeti tárgyak bemutatása mellett.

* „Több honvédek” aláírással beküldött cikkekhez kérjük az aláírók szíves beküldését, s újabban és újabban kijelentjük, hogy anonym sorokat, valamint egy szerkesztőség se vehet figyelembe, úgy mi se fogadhatunk el olyakat kiadásra. A másik „egy honvéd” honfittársunknak, ki kéri, hogy sorait vezérezzék bocsássuk világ elibe, szintén azt ízenjük: szíveskedjék magát legalább a szerk. irányában megnevezni. Hajlandók volnának sorait kiadni.

— Az amerikaiaknak mégis csak több szerencséjük volt a nov. 14-re virradó éjjel, mint az európaiaknak, mert ők látták a nagy csillag-hullást. Az Egyesült Államok némely helyein egy óra alatt mintegy 1500 ily lebbkötet lehetett szemlélteni. Több közte rendkívül szép s majd másod-perczig látható volt.

— Havannából nov. 15-ről távirják, hogy az utóbbi szélvihar, mely Portorico megátogatta, szerfelett heves és pusztító volt. Közel ezer ház dőlt romba, 3000 súlyosan megrongáltatott s a kár és veszteség beláthatatlan. Tömeges szarvasmarha veszett el, a cukortermés odavan és a bevetett föld teljesen kopaszra van seprve.

— Medgyes Lajos munkatársunktól Heckenast Gusztáv előnyös feltételek mellett megvette „Protestáns családok imakönyve imadalokkal” című művét, melyben szerző emelkedett szellemmel s zengzetes költői nyelven oly imakönyvet nyújt a mivel protestáns családoknak kezébe, hogy abból nemcsak szívemeresedést, de vallásos ihlettséget s magasabb fogalmakat s eszméket fognak meríteni, egészen új, a dogmák titkoszerű ködéből kiemelkedett téren mozogván. Az imakönyv újvire megjelenni díszes kiállításban. Előre ajánljuk olvasóink figyelmébe.

* Beküldött szerkesztőségünkhez: „Siebenbürgische Rechtsgeschichte” című munka második kötete. A szerző, ki egyszersmind a székelyi magyar kir. jogegyetem tanára, az erdélyi jogtörténelem azon részét tárgyalja, mely kiválóan a magánjogra vonatkozik. Ára 3 frt. Nyomatott Szébenben Closius örököséinél. — Ugyanezen szerzőtől megjelent „Das siebenbürgische Strafrecht”, az erdélyi büntetőjog rendszeres vázlatát szintén azon kiadónál; ára e füzetnek 1 frt.

* Szilágyi Sándor pár év óta nagy munkásságot fejt ki történetirodalmunk terén. „A Rákócziak kora Erdélyben” című terjedelmes munkájából az első kötet már ki van nyomva. Számos adat alapján írva, melyhez szerzőt a hg Eszterházy, a gyulafehérvári, s erdélyi muzeumi könyvtár, továbbá gr. Kemény József, Mike Sándor és K. Papp Miklós gyűjteményeinek szorgalmas felhasználása juttatta.

— Azon uraságokat, kik kenyérmezei gyűjtő-íveket elvállalni szíveskedtek, tisztelettel kérem: méltóztassanak azokat folyó hó végeig hozni Kolozsvárra, bel-középuta 495 sz. alatti lakásomra, elküldeni. Kolozsvárt, 1867. karácsony-hava 8-án. Miksa György.

— Az 1864-ki államsorsjegyek 18. kisorsolásánál következő sorozatok húztak: 365 472 1034 1039 1122 1978 2072 3170. Ebből nyernek: 250,000 frtot 365. sor 33 sz., 25,000 frtot 472. sor 98. sz., 15,000 frtot 1978. sor 73. sz., 10,000 frtot 1039. sor 53. sz. 5000 frtot, 365. sor 88 sz. 1122. sor 58. sz. 2000 frtot 1122. sor 6. sz. 2072. sor 95. sz. 3170. sor 47. sz. 1000 frtot 472. sor 39, 81. sz. 1039. sor 97. sz. 1978. sor 3, 10. sz. 3170 sor 54. sz. 500 frtot 365. sor 35, 43. sz. 472. sor 88. sz. 1034. sor 24. 58. 84. sz. 1039. sor 98. sz. 1978. sor 35, 82, 92. sz. 2072. sor 12, 99. sz. 3170. sor 14, 30, 96. sz. 400 frtot 365. sor 20, 58, 99. sz. 472. sor 12, 26. 45, 63, 68. sz. 1034. sor 42, 66. sz. 1039. sor 43, 49. sz. 1122. sor 61. 1978. sor 1, 13, 36, 51, 55, 83, 88. sz. 2072. sor 14, 29, 40, 41, 52, 54, 90. sz. 3170. sor 75, 79, 80. sz.

Nemzeti színház. Kedd, decz. 3. Bercesényi Béla jutalomjátékánál int először adatott Nordheimnak „Két csárna és Alexi a forradalmár” című tragiédiája. E darab bár kissé hosszadalmas, de azért meg van belértéke, s főként merész vonásokkal látjuk benne esetetve a birodalmat alakított Péter csár jellemét, azon uralkodót, ki nagyratörő terveiben semmi által magát megakadályozni nem engedte; ki hajthatlan jellemével s zsarnoki hajlamainál fogva mindent, még gyermekei életét is, feláldozni tudá birodalma biztonságának. És Péter csár Egresiben jó személyesítőre talált. Egresit először láttuk ily szerepkörben, s úgy tetszik, hogy mint jeles atyjának, úgy néki is a hősi szerepek tartoznak leginkább hivatása körébe. Játéka ez este erőteljes volt, a csárnak történelmileg ismert erélye és dacossága következetesen és műtőlőleg volt keresztfülvire. A jutalmazott Alexinek szintén nehéz és nagy alakítási tehetséget igénylő szerepében igen jól alakított s az aratott tapsok és kihívásokra érdemesíté magát.

Ki kell emelnünk még Fehérvárinét, ki Endoxiát, az elasztított és üldözött csárné, igen tapintatosan és jó felfogással személyesíté. És Szépéről ugyan mint irhatnánk egyebet jónál. Közönség szép számmal.

Szerda, decz. 4. „Egy millió.” A csinos, élénk képeket nyújtó vígjáték előadása ellen — le-számítva a „kedélyes” társalgási jelenetnél némi túlzottnak a természetes határon — nem lehet kifogás; hanem Bertha kisasszonynak mégis óhajtanunk kell máskorra egy saját tagjaihoz több gyöngédséggel viseltető mamát.

Csütörtök, decz. 5. „Dunán.” Nem volt zsúfolt ház.

Pénteken, decz. 6. Az „Alvájáró”-ban ismét egy sikerült operai előadást jegyezhetünk fel, mely új szereposztással sokkal sikerültebben adatott, mint először; a főderem ez alkalommal Gazdagot illeti, ki oly szépen énekelte ez este, mint ha egészen ki lett volna cserélve, s valójában midőn zengzetes és főként a felső hangoknál gyönyörű hangját gördülékeny könnyűséggel hallottunk a legnehezebb futamokon végig peregni, midőn a kellemes meglepetett közönség zajos tapsokban, s háromszoros kihívásokban nyilvánítá tetszését, két-kedve néztek, valjon az a Gazdag e, ki „Ernani”-ban teljesen felsült, s azon örvendés meggyőződést szerezve tapsoltunk mi is, hogy ugyancsak az a Gazdag, kinek első fellépéské az anyai szép reményt csatoltunk, melyek hogy óhajunkkal összhangzólag választva legyenek, az Gazdag lelki erejétől függ; mert ez este meggyőződhetünk, hogy ideges félelmét legyőzve, szépen is tud énekelni; kíváncsuk, hogy ez estéli sikere ez irányban felbátorítólag hasson rá. Nem kis mértékben folyt be az est sikerére az Amina szerepét adott Gerecsné, ki elbájló szépen énekel, vonzó és kellemes zengzett hangjában, főként a felső hangokba átvitt pianóban, oly csalogánszerű báj és gyöngédség volt, minőt Hollósi Kornélia énekében észlelhetünk csak, s e mellett meg volt a hangvezetésnek érzelmet festő fokozata, meg játékában és arc kifejezésében a szép énekével összhangzatos, könnyűség és kellem, s hogy az előadás teljesen sikerült lett legyen, csak Odry hiányzott, kit közönségünk oly nehezen és oly fájdalmasan nélkülözhet, s kinek mihamarább felgyógyulását szívünkben kívánjuk.

Szombat, decz. 7. Közönségünk méltó kedvence Márai Laura jutalmát: „Rákóczi Julia” eredeti történelmi dráma 3 felvonásban, írták Thaly Elek és b. Jósika Kálmán. Ha maga a darab nem is felelt meg teljesen a várakozásnak, annál inkább ki kell emelnünk az előadást, melyben a főderem mindenesetre a tapsvihar és koszorúzáppal fogadott jutalmazottat illeti. V. K. Alfonsa hasonló helyén volt Szupával együtt, s ha Egressi A. szerepét jobban megtanulja vala, róla is ezt mondhatnók.

Vasárnap, decz. 8-án „Viola” b. Eötvös „Falú jegyzője” után Szigethi József által dolgozott népszínmű, mely ugyan a jeleni viszonyokra nem alkalmazható; de azért hatásos darab, az események ügyes bonyolítása és nagy erkölcsi elégtételt nyújtó végkifejléssel. Előadását nem volt teljesen egybevágó. A szereplők közül kiemelt érdemmel a czimszerepét adott Prielle, a Peti cigány szerepében remekelt Albisi, és az ármányos Macskaházit jól személyesített Szupa. A színházat zsúfolásig megtöltötte a közönség.

KÖZGAZDASÁG.

Az erdélyi bányászok gyűlése.

Zalathnán, szept. 17. és 18-án.

II.

A bányagyűlést a miniszterium tulajdonképp azért hívta egybe, hogy a bányászok — az érdekeltek a legszélesebb körben is szabadon mondassák el észrevételeiket az ált. ausztriai bányatörvényre nézt. De az egybegyűlt bányászok helyesen vélték cselekedni, midőn ez alkalmat fölhasználták arra is, hogy elmondják a sérelmeket, melyeket szenvedtek, és föltárják a sebeiket, melyek sajnának, hogy győgyirt csepegtessen ezekre az, kinek hatalmában, s mint látszik, akaratában is van ez. Így történt, hogy számos oly tárgy hozatott fel, melyek szorosan, közvetlenül a szőnyegen levőhez nem tartoztak, de a melyek elmondásából, nézetem szerint, még több lehet a tanulság.

I. Szorosan a bányajog köréhez nem tartozó némely tételt hoztak fel a zárandiák. Ugy látszik egyszerű emberek voltak ezek. De egyszerűségben eszüknek természetes felfogása mégis fején ütötte a szeg. Mentől kevesebb — hogy ne mondjam semmi — terheltsége a bányászoknak és annál virágzóbb leend a bányászat: ez maximájuk. Azonban fogalmaik bármennyire természetes, és épp ezért egy szempontból helyes felfogást bizonyítanak, magasabb állami tekintetekből korántsem kielégítő.

Ők visszaszeretnék idézni a lettint időket, ismét egy kiváltságokkal körülrakott fokon szeretnének állani, most — e kiváltságfalo korban.

Ők azt óhajtják, hogy a mértékletek szüntessenek meg, hogy a kutatási illetékek töröltsenek el, hogy jövedelmükhöz ne kellessék nekik fizetni stb.

Eltörölnék kívánják az 1848 óta újításokat

is; névszerint a szabad faizási tilalmat, közteher-viselést, katonakötelezettséget stb.

De kívántak ők nagyon okos dolgot is: a kohóművelési költségek leszállítását.

II. Életerevaló javaslattal lépett fel Hervich úr, a csik-szt-domokosi bányászat képviselője. Szükséges, hogy a kormány ne csak védje a bányászatot — ugymond — de lehetőleg előmozdítsa fejlődését; czél szerű volna tehát, hogy más vállalatok példájára a kezdő bányászok néhány évig az adómentesség kedvezményében részesüljenek.

III. Bányanagy és képviselő Széles Dénes úrnak észrevételei közül, melyeket az abrudbányai bányászok nevében terjesztett elő, néhányat már kiemelt; megemlítem még azt, mely a vájnamértékek elozvekelésére vonatkozik.

Az osztrák ált. bányatörvény 64. §-a szerint szerint minden adományozott telek, az adományozás jogerejűvé válna után legfőbb egy év alatt, minden szomszéd bányabirtokosok és kutatási vállalkozók s a földbirtokosok meghívása mellett, az adományozási okirathoz és a fekvési térképhez képest felméréndő és a földszínen elhatárolandó.

Oly intézkedés, mely főleg a szomszédok biztosítására hozatott. Széles indítványa szerint tehát ugy is el volna érve a cél, ha ez elozvekelés azon esetekre szorítottatik, midőn azt a szomszédok kívánják.

IV. Verespataki bányabirtokos Ebergényi Mózes úr észrevételei közül is fel kell említenem néhányat. Nevezetesen:

hogy a faszükséglet mentől jutányosabbani fedezésére erdőverseny hoztassék be, azaz: vegye igénybe a kormány a magánosok erdeit is;

hogy minden évben, a kohó rendes üzleteiről lapok útján részletes kimutatás tétessék közzé;

hogy az abrudbánya-verespataki bányamegyékre erőszakolt megyei alapszabályok szüntettes-senek meg, s engedtesék meg e bányamegyéknek önkészített statutumaik élvezése;

hogy Bucsum mellett egy új tónak építésére és a meglevőknek vízbőségét eszközözendő előlegezen a kincstár egy bizonyos összeget;

hogy azon igazságtalan és aránytalan levonások, melyek a beváltott arany után a zalathnai, abrudbányai stb. aranybeaváltó-hivataloknál dívnak, szüntettes-senek meg, mig ily levonások a károly-fehérvári pénzverdénél nem történnék;

hogy Abrudbányára érzékmlő-hivatal tétessék stb.

Idézhetnék még sok ily tételt, melyek csak a bányászatnak eddigi nagyon is mostoha kezeltetését bizonyítják.

V. Végül egy igen fontos, mert Erdély iparára nagy befolyásu válandó cikkről szólok: a köszéről.

A hazánkban érvényre jutott felfogás a köszér körül egyik remek példánya régi jogiskoláink rabulistikájának, vagy, hogy elismeréssel legyünk azon nézetek iránt is, melyek mai szempontból már óriási tévedések — jogelmésségének.

Midőn a XVIII-ik század második felében a köszértelepeket rendre fedezték fel hazánkban, az első 1760-ban Sopron, Erdélyben Kolozsvár mellett 1788-ban, a nemzeti vagyonosság e leghatalmasabb tényezője felett két jogigény keletkezett: a fiscus, mint a bánya főúri jog tulajdonosa és a földtulajdonos részéről.

Ez úgy — sajnos! — szorosan jogi szempontból és nem a nemzeti vagyonosság, a nemzetgazdaság szempontjából tárgyalatott. És e felszeg felfogás lett irányadó.

Azért, mert az országos törvényhozás a regalekről s a bányákról az 1351. 13.; 1486. 49.; 1492. 30. törv.-cikkeik által, tehát oly időben intézkedik, midőn még köszér-bányászat nem létezett, mind a megboldogult magyar és erdélyi kan-czelláriák, mind a kamara elejtették ez ügyet azon határozatuk által, hogy a köszér nemcsak nem képezte a bányajog tárgyát, de ebből ki is záratott.

Kétségtől az országos törvényhozás, mely a kor szellemének színvonalára mindig föl birt emelkedni, helyre pótolta volna e ferde intézkedést, a mint ezt az 1844-ki országgyűlési bányatörvényi javaslat 89—94. §§-ai bizonyítják is. De az általános reformtörekvések e korszakában, valamint az 1827-ki, ugy az 1844-ki javaslatok is, arra való-nak kárhoztatva, mint sok egyéb, hogy irott, de soha életbe nem léptetett malaszt maradjanak. E küzdel-mes korszaknak viszontagságai, előbb a merev — százados — sérelmi politika, aztán a lassu, később rohamos reformtörekvések, másrésztől a bécsi kor-mánynak szent-szövetséges megalkodott irányja, az ország anyagi helyzetét emelendő törekvéseket leszorították a térről, le ezek közt a 44-iki javaslatnak törvénynyé emeltetését is; mig végre a sok ellentétet csak erőszakos rázkódás oldhatta meg.

Behozatván az ausztriai bányatörvény, mely nóha szintén sok hiánnyal bír, de hazai institu-tióinkat jóval túlhaladta az, hódolva az európai, nevezetesen a porosz és francia bányatörvényho-zás elveinek, az ásványzeneket is bevonta a bá-nyajog körébe.

Azonban a viszonyok újabb változtával az országbírói értekezet, dacára annak, hogy Dr. Wenzel Gusztáv a pesti egyetem tudós tanára, de különösen Grünzenstein Gusztáv — jelenleg a bá-nyászati osztály főnöke a pénzügyminiszteriumban

— kiemelték a fontos nemzetgazdasági érdekeket és a bányaszabadság valamennyi művelt törvény-hozás által elfogadott és lehetőleg kiterjesztett el-vét; azért, mert az osztrák bányatörvény fennebb jelzett határozánya nem támogatattik a hazai tör-vényhozás által: eltörölte, bármely földön fölfede-zendő köszértelepet a földesúri birtok tartozékának nyilvánítván.

Ratt Ferencz tehát — mint a szilvölgyi köszérbányászat képviselője — az országbírói ér-tekezetnek, ezen a legfontosabb közgazdasági ér-dekekkel ellenkező és Erdélyre különösen hátrá-nyos intézkedését mellőztetni s a köszérbányászat-nak értékéhez való méltatását kérte a törvényho-zástól.

Indítványához egyhangulag csatlakozott a bá-nyászok gyűlése.

III.

E lapok 128-dik számában Weisz József, bá-nyamegyei főorvos, ect. rettentő tekintéllyel első cikkmem némely részeit „merőben alaptalanoknak” nyilvánítá.

Csak is közleményem hitelének megállapítása és a méltatlan megtámadás, mely nem annyira én ellenem, mint oly egyének ellen intéztetett, kiket csekélységem is és az egész vidék — Dr. W. J. urat kivéve — tisztel és becsül; csak is ez okok kénytetnek fölvennem a kesztyűt.

Weisz a tárgyhöz keveset szól, és ha szól is, szerencsétlenül; hanem személyeskedik, mint a gyű-lés egész folyamán át, mint mindig egész életén át. És epekülmései által oly személyeket fektet be, kik próbált jellemük, hazafiságuk és szakkép-zettségük által tág térben vívták ki a közbecsülést.

En figyelemmel kísértém e gyűlést, mert en-gem — mint e sorsvert kis országgrésnek fiát — egyik legjelentősebb iparágának jövője érdekelt. És, mert fontosságánál fogva megérdemlette: a nyil-vánosság elő bocsátottam. Tartoztam a bányagyű-lésnek, tartoztam azon derék férfiaknak, kik e gyű-lést képezték azzal, hogy kegyednek, doctor úr! eljárását és viselét megrojjam, mihez teljes jogom is volt. Tartoztam ezzel azon gyűlésnek, melyet kegyed személyeskedése által mindegyre zavart, tekintetbe nem véve a tárgy fontosságát és a hely méltóságát; tartoztam ezzel azon derék férfiaknak, kik minduntalan kegyed által a személyeskedés terére provocáltatván, oda nem követték, hanem rendre utasították.

Kegyed ebben „erkölcsi személyiségének” megsértését, szenvedélyes személyeskedést és a más eszközévé alacsonodást lát. Tisztelet az egyéni fel-fogásnak! de engedje meg, ha az ily felfogás számó mosolyra indít.

E vádak ellenében menteni magam szükség-telennék látom. Sem morális, sem más pressiót nem tűrtem soha, nem tűrtem senkitől; hanem szóltam és írtam, és tettem a mint meggyőződéseim és com-m sugalt, akkor is, midőn talán kegyed nézt a hallga-tás hasznosabb lett volna. De kegyed reám stíli, hogy másnak eszközévé szegődtem, csak azért, hogy aztán személyeskedhessék e föltételezett „más”. sal. És megrohan szenvedélye egész dühével érde-mes hazafiatokat, oly cikkkért, melynek írója én va-gyok, melynek egész felelőssége engem terhel.

De térjünk át a vitatárgyra.

Weisz nem akarja elismerni, hogy indítványa praecoccupált. Ugy látszik, nincs tiszta fogalma e szó értelméről.

En ezeket írtam: „indítványa praecoccupált annyiban, a mennyiben részletezte a po-litikai közegeknek is kizárását a bá-nyászokhatásból, mikor a politikai közegeknek befolyása a fölmerült kívá-nalmakkal szemben ugy is függő, és hiszszük, a fölmerült kívánalmak sze-rint: azoknak kizárásával megoldan-dó kérdések.”

Tehát praecoccupált a kormány s a tör-vényhozás intézkedéseinek, midőn oly közegek hivatalnokainak bányabirhatósága és bányamível-hetése ellen szólt a javasolt törv.-cikk, me-lyeknek befolyását a bányászatra egyhangulag meg-szűntetettük keltük, és kívánta maga Dr. Weisz is, a törvényezik szerzője. Tehát önmagával jött el-lenkezésbe!

Hanem ő már valóságos törvényhozónak kép-zelvén magát, egész törvényezikket javajolt. A miniszterium nem bányatörvény alkotására hívta egybe a bányászokat, hanem azért, hogy te-gyék meg észrevételeiket a bányatörvény hiányaira. Nem törv.-cikkeket szerkesztéséről volt tehát itt szó, hanem a hiányok felmutatásáról, ész-revételekről, fogalomadásokról. Mert ha majd bá-nyatörvény szerkesztésére kerülend a sor, ezt a kor-mány mindenesetre jobban foghatja megoldani, mint Weisz úr.

Végül lássuk a doctor úr logikáját egész mi-voltában.

Dr. Weisz indítványozott törv.-cikke ez volt:

a) „minden közigazgatási és igazságszolgá-ltatósi hivatalnok, azon törvényszék, vagy hatóság területén, melynél hivatal visel, bányát nem mível-het, bányatulajdont nem szerzhet stb.”

Széles Dénes módosítványa a jegyzőkönyv szavaival ez:

b) „a bányabirtok-szerzésből a bányaható-sági és bányabirósági közegek tisztai zárat-tassanak ki.”

